

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av yrkesprogram vid
Furulundsskolan i Sölvesborgs kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Furulundsskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av yrkesprogram under hösten och våren 2013/2014. Granskningen vid Furulundsskolan i Sölvesborgs kommun ingår i detta projekt. På Furulundsskolan granskades Industritekniska programmet.

Furulundsskolan besöktes den 2013-11-13. Ansvariga inspektörer har varit utredare Cecilia Palmqvist och undervisningsråd Sven Olof Lundin. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av yrkesprogram genomförs i ytterligare 63 kommunala och fristående skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Fakta om Furulundsskolan

Furulundsskolan är Sölvesborgs enda kommunala gymnasieskola. Huvudman för skolan är Bromölla-Sölvesborg kommunalförbund. Skolenheten har 246 elever varav 28 elever går på industritekniska programmet, 12 elever i årskurs 2 och 11 elever i årskurs 3. För innevarande läsår finns inga elever i årskurs 1 på grund av för få sökande. Furulundsskolan bedriver inriktningen svetsteknik. Undervisningen på industritekniska programmet bedrivs dels i den skolbyggnad där elever på övriga program går, dels på en skola 1 kilometer därifrån där lokaler utrustade för industriteknik finns. Elevernas schema är utformat så att gymnasiegemensamma ämnen läses vissa dagar, medan yrkesämnena bedrivs andra dagar. Lärarna på skolan är organiserade i programlag och ämneslag.

Bakgrund och syfte

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesförberedande program än på studieförberedande program. Elever som avbryter sina gymnasiestudier uppger själva att de saknar motivation för skolan, att utbildningen upplevs som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna har behov av.

Elever som har avbrutit sina studier har många gånger inte upplevt att de varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och det som förväntats göras i skolan har inte stämt överens med vad eleverna själva velat. Enligt forskningen blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Själständighet och ansvar för den enskilda eleven betonas i skollagen och i läroplanen.

Forskningen visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och mer meningsfullt med yrkesämnena då de själva kan identifiera sig som exempelvis en blivande kock eller mekaniker och att de får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med yrkesämnena kan eleverna se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnena. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla sammanhang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som ska tillverkas.

Lärarna har en central roll i att, medvetet eller omedvetet, påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har tidigare negativa erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att de lyckas och får bekräftelse på sin progression. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför i denna elevgrupp finns stödbehov, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier. Skolverket har påtalat att stödinsatser ofta sätts in för sent. Det konstateras att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnen, men sällan i programgemensamma ämnen, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn av utbildningsföretag.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa goda förutsättningar för att eleverna ska nå utbildningens mål och slutföra utbildningen. Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen utgör ett särskilt fokus i granskningen.

Frågeställningar

Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor:

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?
- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?
- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?
- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

Resultat

Utifrån ovan nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på yrkesprogram och identifierat två prioriterade utvecklingsområden. Dessa beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter

BEHOV AV UTVECKLAD INDIVIDANPASSNING OCH ÖKAT INFLYTANDE

Av skollagen framgår att eleverna ska ha inflytande över sin utbildning. Inflytandet ska, förutom att träna eleverna i demokratiska arbetsformer, också ge eleverna möjlighet att påverka undervisningen så att den svarar mot deras förutsättningar, tänkande, behov och erfarenheter. För att eleverna ska kunna ha ett reellt inflytande över sina studier krävs att de känner till målen för utbildningen och har kännedom om ämnets syfte och innehållet i de enskilda kurser eleverna läser. Av gymnasieförordningen framgår att det ska finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv. Av propositionen inför gymnasieskola 2011 framgår att de lokala programråden ska bidra till en organiserad och nära samverkan mellan huvudmän och avnämare. I de lokala programrådets arbete ska även elevernas synpunkter hämtas in.

Av intervjuer med elever framgår att de informeras om innehållet i de kurser de läser och att lärarna vinnlägger sig om att eleverna ska förstå vad som krävs för att få olika betyg. Vidare framgår att eleverna har svårt att se vilken betydelse en del ämnen har för deras kommande arbetsliv. De intervjuade eleverna uppger istället att de läser vissa ämnen enkom för att ha möjlighet att bli behöriga till högskolestudier.

Elever uppger i intervjuer och i den elevenkät som Skolinspektionen genomfört att de upplever att vissa ämnen utformas efter deras förutsättningar och att läraren tagit reda på elevernas intressen och förutsättningar inför planeringen av undervisningen, men att det inte gäller alla ämnen. Eleverna återkommer i intervjuer till att om de själva hade efterfrågat att påverka undervisningen så hade lärarna gett dem möjlighet till detta, men de menar samtidigt att de inte riktigt tar tillfället i akt och att de inte alltid har så många förslag när de ges möjlighet att påverka upplägg och innehåll. Av intervjuer med rektorn framgår att elevinflytande inte är ett område som behandlats i någon större utsträckning i de forum som skolan har för att utveckla utbildningen. Rektorn uppger också att eleverna inte heller framfört några klagomål gällande inflytandefrågor. Av intervjun framgår också att de systematiska insatserna för individanpassning som genomförs är för elever med stödbehov.

I intervjuer med lärarna framkommer att eleverna i en del ämnen får ge förslag på hur undervisningen ska utformas i samband med att kursens syfte och cen-

Rapport

2014-02-07

6 (9)

Dnr 400-2013:2457

trala innehåll behandlas. Lärarna menar emellertid att det finns begränsningar i elevernas möjligheter att påverka själva innehållet av undervisningen, medan formerna för examination kan utformas efter individuella önskemål. Inom svetskursen är valfriheten stor, eftersom eleverna får välja svetsteknik själva.

Lärarna uppger emellertid att de själva upplever att undervisningsformerna hade behövts varieras och anpassas bättre efter elevernas förutsättningar, nu blir det istället för mycket repetition och färdighetsträning, menar lärarna. Det är också skälet till att frånvaron är betydande för vissa elever, tror lärarna. Av intervjuer med eleverna framgår att eleverna uppger att det bara är att kämpa sig igenom de olika svetsteknikerna och att det faktiskt bara finns ett sätt att lära sig detta på. Av lektionsobservationer framkommer att undervisningen är utformad så att eleverna praktiserar sina färdigheter i svetsning och att läraren ger återkoppling på elevens produkt. Även om elevernas val av svetsmetod är ett resultat av elevens valfrihet så framgår det av observationen och intervjuerna att undervisningsformerna är desamma för samtliga elever och under hela arbetspassen. En omständighet som försvårar omväxling är att schemat för eleverna innebär samlade dagar med yrkesämnena, detta gör att bristen på variation upplevs som än mer påtaglig, menar lärarna. Av observationer framgår att eleverna är motiverade i olika hög grad på lektionerna, trots att lektionernas innehåll är snarlikt. På de lektioner där eleverna uppvisade lägre grad av motivation var det tydligt att eleverna inte förstod meningen med ämnet och inte förstod vad som förväntades av dem under lektionspasset.

Skolinspektionen har sett goda exempel på att lektioner planeras och anpassas efter elevernas intresse. Av observationerna framkommer att det inte är några sensationella metoder som används, istället förmedlar läraren att ämnet och lärandet är angeläget, genom att kräva koncentration, upplysa om lektionens innehåll, återknyta till den gemensamt framtagna planeringen och att se till att alla elever är fokuserade på lektionens innehåll. Av intervjuer med eleverna framgår att det också är dessa ämnen som eleverna är positivt inställda till och där de tror att lärarna skulle kunna ge dem större inflytande. Detta tillsammans med att lärarna konstaterat ett behov av förändring i undervisningen visar att Furulundsskolan i flera avseenden har goda förutsättningar att utveckla elevernas inflytande och att anpassa undervisningen därefter.

En form av inflytande som eleverna kan ha på utbildningen är att deras synpunkter beaktas i de samarbetsorgan som skolan har med det lokala arbetslivet. På Furulundsskolan finns lokala programråd för industritekniska programmet. I programrådet deltar rektor, lärare, politiker, samt representanter för det lokala näringslivet. Lärarna och rektorn uppger att eleverna ges möjlighet att lämna in synpunkter till lärarna som sedan behandlas i programråden. Däremot saknas elevrepresentanter i det lokala programrådet. Eleverna uppger i

intervjuer att de inte känner till att det finns programråd eller vilken funktion det har. De intervjuade eleverna uppger att de inte har fått möjlighet att lämna synpunkter för behandling i programrådet.

Skolan har inte betraktat programrådet som ett forum för elevers direkta delaktighet och möjlighet till inflytande i form av diskussion och samråd med representanter för arbetsliv och skola. Lärarna menar att programrådet är ett forum för utbyte av erfarenheter mellan skola och näringsliv, planering av arbetsplatsförlagt lärande, men också ett forum för att diskutera svårigheter i klasserna, vilket försvårar elevmedverkan.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Furulundskolan behöver utveckla arbetet med elevinflytande och individanpassning. Inte minst är det angeläget att eleverna tränas i förmågan att utöva inflytande i alla ämnen. Undervisningen behöver också varieras och fler undervisningssätt behöver prövas. Det krävs en högre grad av systematik för att utbildningen ska utformas så att den svarar mot elevernas behov och förutsättningar. I detta ingår att rektorn behöver leda lärarna i frågor som rör inflytande och individanpassning i högre grad. Dessutom kan en ökad grad av lärarsamverkan leda till utveckling på detta område. Slutligen bedömer Skolinspektionen att de lokala programråden behöver utvecklas ytterligare så att eleverna får möjlighet att involveras i dessa forum. En högre grad av inflytande gällande de frågor som behandlas där kan vara ett sätt att lära eleverna att utöva inflytande också över andra delar av utbildningen.

Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?

SAMVERKAN FÖR ELEVERNAS LÄRANDE

En god förutsättning för att utbildningen på yrkesprogram ska kunna möta elevernas intressen, förväntningar och behov är att innehållet kopplas till elevernas valda inriktning på programmet. För varje program finns examensmål vilka anger målen för programmet. Enligt läroplanen ska lärarna samverka med varandra för att nå utbildningens mål. Rektorn har ett särskilt ansvar för att lärare i olika kurser samverkar så att eleverna får ett sammanhang i sina

studier. Studier visar att lärandet och motivationen påverkas av vilket sammanhang uppgifter presenteras i och vilken förståelse eleven har för vilka färdigheter som är relevanta i sammanhanget.¹

Av observationer och intervjuer framkommer att lärarna på Furulundsskolan i gymnasiegemensamma ämnen gör kopplingar till elevernas valda studieinriktning. Eleverna lyfter särskilt fram engelskundervisningen som ett gott exempel på detta. Men av observationerna framkommer att också idrott och hälsa är utformad för att svara mot krav i elevernas kommande yrkesliv. Samtidigt uppger eleverna att det också finns ämnen där undervisningen inte upplevs som meningsfull för det program eleven går på, vilket också bekräftas av den enkät Skolinspektionen låtit genomföra. Eleverna känner inte till att det finns examensmål som anger målen för programmet, men de menar samtidigt att lärarna tar upp vilken betydelse kunskapen har i de olika ämnen de läser. Eleverna upplever inte att det sker någon infärgning i de gymnasiegemensamma ämnena, med undantag för engelskan.² Eleverna uttrycker däremot tillit till att om de skulle begära att få undervisningen mera präglad av vald utbildningsinriktning, så skulle läraren genomföra undervisningen så.

Lärarna påvisar att det finns organisatoriska begränsningar som skapar svårigheter att samarbeta kring ett program. Undervisningen i gymnasiegemensamma ämnen sker i grupper med elever från olika program, vilket lärarna upplever begränsar möjligheterna att relatera ämnet till elevernas program. Lärarna upplever att de har få gemensamma forum där elevernas utbildning och planeringen av undervisningen kan behandlas. De bekymmer som finns med hög frånvaro bland vissa elever, motivationsbrist, behov av ökad individanpassning och frågor kring inflytande är områden som lärarna tror sig skulle kunna hitta gemensamma lösningar på om möjligheter till större samarbete fanns. Istället löser de uppkomna problem var och en för sig och de enskilda lärarnas åtgärder inte blir så kraftfulla som om man arbetat tillsammans i högre grad, menar lärarna. Att utbildningens bedrivs i två separata byggnader cirka en kilometer ifrån varandra innebär dessutom att möjligheterna till spontana möten är små, upplever lärarna. Allmänna pedagogiska utvecklingsfrågor an-

¹ Säljö, R. (2000a) Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv. Smedjebacken: Prisma

² Vid tidpunkten för skolbesöket hade den aktuella klassen undervisning i kurserna engelska 6 och svenska 2, ämnen som är valbara för eleverna. I intervjuerna gör eleverna dock ingen åtskillnad mellan de valbara kurserna och de kurser som ingår i de gymnasiegemensamma kurserna inom respektive ämnen.

knutna till aktuell elevgrupp efterfrågas samt att det behövs ett gemensamt utvecklingsarbete som ger effekter på all undervisning.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Furulundsskolan behöver förstärka lärarnas samverkan så att eleverna upplever sammanhang i sina studier och så att utbildningen riktas mot examensmålen i alla ämnen. De utvecklingsområden som lärarna och rektorn identifierat som väsentliga för ökad måluppfyllelse såsom individanpassning och motivationsarbete är områden som skolan kan utveckla i högre grad om ett samarbete lärarna emellan förstärks.

Metod och material

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på det aktuella programmet och inriktningen. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen, samt protokoll från skolans lokala programråd. Rektor på det granskade programmet har också fått besvara en verksamhetsredogörelse. Utöver detta har en enkät genomförts med elever vid det granskade programets årskurs 2. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av gällande individuella studieplaner. Vid besöket genomfördes undervisningsobservationer i ämnena svenska, engelska, svetsteknik och idrott. Representanter för lärare, elever har intervjuats, samt rektor, studie- och yrkesvägledare och skolsköterska. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till rektorn om de preliminära resultaten av granskningen. Rektor givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.